

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора філологічних наук, доцента Пермінової Алли Вікторівни

про дисертацію Ташченко Ганни Володимирівни

«Лінгвокогнітивні та культурологічні особливості англо-українського перекладу прецедентних імен (на матеріалі художньої літератури)»,

подану на здобуття наукового ступеню кандидата філологічних наук

за спеціальністю 10.02.16 – перекладознавство

Дисертацію Ташченко Ганни Володимирівни присвячено вирішенню проблеми англо-українського перекладу прецедентних імен, як лінгвоментальних явищ, в основі яких лежить вербалізація метафоризованого, стереотипізованого та прототипізованого етнокультурного досвіду. Роботу виконано у поліпарадигмальному річищі сучасного перекладознавства, що відповідає пріоритетам науки про «слово мовлене інакше», а саме – інтердисциплінарності та антропоцентризму. Наукова проблема заявлена у темі фундаментальної розвідки, актуальність якої засвідчена її відповідністю голістичній спрямованості перекладознавства XXI століття, а також підпорядкованістю її засадничої концепції сучасному позиціонуванню перекладача як антропоцентра міжкультурної комунікації, а перекладу як чинника націєтворення. Про актуальність обраної теми свідчить і суголосний із нею предмет дослідження, який разом із чітко визначеним об'єктом наукового пошуку узгоджуються із загальною спрямованістю вітчизняного перекладознавства до увиразнення власного голосу у науковому полілозі на міжнародному рівні. Успішна реалізація мети дослідження та підпорядкованих їй завдань дозволили дисертантці сказати своє впливове слово про когнітивні та культурологічні особливості відтворення англійських прецедентних імен українською мовою.

Цілковито обґрунтованими є наукові положення, винесені на захист, у яких послідовно і вичерпно викладаються основні результати проведеного дослідження, що у більш розгорнутому вигляді розписуються у загальних висновках, які також містять обов'язкову інформацію про перспективи подальшого дослідження висвітлених у роботі проблем та рекомендації щодо практичного застосування її надбань.

Потужне теоретико-методологічне підґрунтя, закладене у першому (**«Теоретичні засади дослідження прецедентних імен в англо-українському художньому перекладі»**) та другому (**«Методологічні засади перекладу прецедентних імен»**) розділах, сприяють кристалізації гіпотези дослідження щодо залежності перекладу прецедентних імен від низки чинників культурологічного та комунікативно-прагматичного характеру, що здійснюється із дотриманням принципів системності та спадковості наукового пошуку. Результати теоретичного та методологічного осмислення обраної проблеми унаочнюються у вигляді рисунків, що дозволяють графічно розмежувати феномени прецедентності та стереотипності, метафоричності, метонімічності, прототиповості, та інтертекстуальності, а також змодельовати когнітивний вимір перекладу прецедентних імен. Новизна роботи розкривається у запропонованій дисертанткою моделі перебігу когнітивних процесів у свідомості перекладача під час інтерпретації та перекодування прецедентного оніму. Основним критерієм для моделювання процесу перекладу прецедентного імені, на думку дисертантки, слугує збереження/порушення у цільовій культурі стійкого зв'язку між онімом та ментальним образом, до якого він апелює для читача оригіналу.

У третьому розділі роботи **«Особливості перекладу різних категорій прецедентних імен»** описуються результати систематизації емпіричних доказів зазначеної гіпотези. На особливу увагу заслуговує глибокий перекладознавчий аналіз ілюстративної бази, що передбачав розгляд обраного матеріалу з позицій інтерпретаційно-культурологічного та когнітивно-дискурсивного підходів з елементами комунікативно-

функціонального аналізу. Авторка, як і прецедентні імена, залучає читача своєї роботи до широкого інтертекстуального поля, апелюючи до його культурної пам'яті. Окрім специфічних проблем, що перебувають у колі її наукового пошуку, дисертантка торкається загальних питань, зокрема перекладацької етики, свободи, та допустимого ступеню втручання перекладача (с.196) у естетико-прагматичну цілісність першотвору.

Про достовірність та новизну отриманих висновків свідчить як масштабність референтного корпусу (377 джерел, з яких 97 – іноземними мовами), так і репрезентативність ілюстративної бази. Дослідження виконано на сучасному різножанровому матеріалі, загальний обсяг якого становить 793,55 друк. аркушів. Його результати пройшли достатню апробацію, про що свідчать 12 публікацій (5 статей (1 у співавторстві) у фахових виданнях України, 1 стаття за кордоном (Угорщина), тези 6 доповідей) та виступи на семи міжнародних наукових конференціях. Зміст автореферату й основних положень дисертації ідентичний.

Щоправда, як і кожна фундаментальна праця, аналізована робота викликає ряд зауважень і побажань.

1) Перше зауваження, чи швидше поштовх до дискусії, стосується дослідницької позиції дисертантки. Цілком доречно авторка пише про еволюцію перекладознавчих парадигм від лінгвістичної до когнітивно-дискурсивної. Однак в роботі, хоч і поліпарадигмально, усе ж превалюють лінгвістичні концепції. Зокрема це стосуються наскрізно вживаного поняття «еквівалентності», яке, хоча й виведене авторкою на новий рівень наукового осмислення, усе ж несе на собі відбиток прагнення структуралістів урівноважити неурівноважене. Саме тому постструктуралісти екстраполюють на перекладознавчий ґрунт математичне поняття «асимптота», що метафорично відображає прагнення оптимального наближення перекладу до першоджерела (Г. Баренблатт). Новітнє західне перекладознавство поступово відмовляється від таких класичних понять як

«еквівалентність» та «адекватність», вбачаючи у них інгерентний суб'єктивізм і, натомість, переходить у бік до «лояльності» (М.Бейкер), чи словами нашого класика М.Рильського «вірності» суб'єктам та об'єктам міжкультурної взаємодії у ланцюжку «автор – твір – перекладач, як читач першотвору – переклад – читач перекладу». Принагідно зазначу, що хоча й дисертантка послуговується напрацюваннями Ю.Караулова стосовно мовної особистості (с.26), сама не достатньо уваги приділяє особистостям перекладачів, нерідко залишаючи їхні імена у затінку.

Дуже цікаво читається аналіз паратекстового супроводу джерельних та цільових творів, де перекладацький коментар позиціонується як лакунозапобіжний засіб транспонування смислів. Вчувається лобювання авторкою експлікативності у перекладі, адже «перекладач повинен розраховувати на максимально широку аудиторію, тому йому доводиться вносити уточнення, які дали б змогу навіть пересічному читачеві уникнути пробілів у сприйнятті» (с.171). Однак, література повинна стимулювати читача через оці самі пробіли, а помірна лакунарність є конструктивною. Тому недоречним вважаю пропозицію авторки щодо введення у перекладі коментаря (за його відсутності у першоджерелі), коли йдеться про прецедентні імена на кшталт «фільми Бергмана» (с.171), чи «поліфемоподібне» (Polyphemus like – с.152), адже надмірна експлікативність / експланаторність упосліджує читача.

2) Друге зауваження стосується співвідношення обсягу та наповнення теоретичного, методологічного та емпіричного розділів. Останній починається на сторінці 143, якій передують дві третини роботи. Зазначений дисбаланс можна було би усунути за рахунок уведення ілюстративного матеріалу у перший розділ, зокрема прикладів, що унаочнили б варіанти об'єктивації прецедентним іменем концептуальних структур у представників вихідної та цільової культур; розрізнення прецедентних імен та інших феноменів, зокрема промовистих імен, мовної

гри тощо. Так на с. 80 авторка говорить про широкий спектр функцій промовистих імен, але жодна з них не підкріплена прикладами.

Другий методологічний розділ багато в чому повторює теоретичний, і як і перший вирізняється прескриптивністю. Хотілося б посилити його методичну частину, отримати більше інформації про алгоритм проведеного дослідження, а не лише алгоритм когнітивних дій перекладача. Також хотілося б побачити як саме застосовується когнітивне моделювання з метою реконструювання ментальних процесів у свідомості перекладача під час відтворення прецедентного імені у перекладі. До того ж, як на мене, вивчення когнітивного аспекту перекладу передбачає наявність експериментальної бази, яка наразі у роботі відсутня. Дискусійною видається надмірна параметризація методів дослідження. Так авторка окремо говорить про такі методи як класифікація, аналіз, синтез, але вони апріорі закладені в ідею будь-якого дослідження. Тоді як метод кількісного чи апроксимативного аналізу не знайшов достатнього висвітлення в основному корпусі роботи. Відсоткові кореляції зустрічаємо лише у загальних висновках.

3) Третє зауваження стосується ряду питань, відповіді на яких хотілося б почути. Зокрема, як саме здійснювалося реконструювання діяльності перекладача (с. 130); у чому відмінність між такими різновидами еквівалентності як формально-естетична та прагматична; що можна вважати маркером прецедентності. Також хотілося б, щоб дисертантка більш детально зупинилася на випадках уведення прецедентних імен до тексту перекладу (с.196) за їхньої відсутності в оригіналі.

Безперечним видається те, що лише справді цікаві, оригінальні дослідження можуть викликати стільки запитань та дискусійних моментів. Саме такою є представлена до захисту дисертація, а названі зауваження не применшують її здобутків. Тому з огляду на актуальність теми обраного дослідження, обґрунтованість, достовірність та новизну наукових положень, висновків та рекомендацій, безперечну теоретичну та практичну значущість

роботи вважаю, що дисертація «Лінгвокогнітивні та культурологічні особливості англо-українського перекладу прецедентних імен (на матеріалі художньої літератури» відповідає «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013р. №567 (зі змінами та доповненнями від 19.08.2015 р, № 656 та від 30.12.2015 р., № 1159), а її авторка, Ташенко Ганна Володимирівна, заслуговує на присудження їй наукового ступеню кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.16 – перекладознавство.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

Доктор філологічних наук, доцент

доцент кафедри теорії та практики перекладу

з англійської мови

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

А.В. Пермінова

Відгук одержано 10.05.2018р.
Вчений секретар спецради
Мороз Т.Т. Морозова